

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

2026

№8

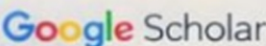
ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY

Scientific and practical electronic journal

Indexlanadigan bazalar: Google Scholar Crossref OpenAIRE CYBERLENIKA

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

8-jild
8-son
Avgust, 2026

August, 2026
Volume 8
Number 8

ИННОВАЦИОННАЯ
ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY
Electronic scientific and
practical journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

globalsciencehub.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Tahririyat Kengashi raisi o‘rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas’ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Texnik muharrir:

S.J.Qulmurotov

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko‘chasi 225-uy Tel.:

+998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

innoeconomic@kstu.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko‘rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullievich - i.f.d., professor, akademik (Qozog‘iston Respublikasi Milliy fanlar akademiyasi)

Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva energetika instituti, Rossiya)

Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)

Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti, Rossiya Federatsiyasi hukumati)

Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi Milliy fanlar Akademiyasi)

Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti)

Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar universiteti)

Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazorat fanlari instituti)

Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti)

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo‘raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d., (DSc) dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg‘unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent

Xo‘jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.d., (DSc), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD)

Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)

Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)

Panjiyev Samijon Aliqulovich - PhD, dotsent

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

ISSN: 3030-315X

globalsciencehub.uz

Учредитель:

Каршинский государственный технический университет

Председатель редакционного совета:

Р.Х.Эргашев, доктор экономических наук, профессор

Заместитель председателя редакционного совета:

С.Н.Хамраева, доктор экономических наук, профессор

Ответственный редактор:

Н.А.Очилова, PhD, доцент

Технический редактор:

С.Ж.Кулмуротов

Журнал издается один раз в месяц в электронной форме и публикуется через официальный сайт журнала.

Адрес редакции:

180100, г. Карши, ул. Мустакиллик, дом 225

Тел: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Факс: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@kstu.uz

Научно-практический электронный журнал «Инновационная экономика» включён в перечень национальных научных изданий на основании решения Президиума Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 5 апреля 2025 года № 369.

В журнале публикуются статьи по следующим рубрикам:

1. Теория и методология
2. Цифровая экономика
3. Экономика регионов и отраслей
4. Малый бизнес и частное предпринимательство
5. Экономика человеческого капитала
6. Менеджмент и маркетинг
7. Бухгалтерский учет, экономический анализ и аудит
8. Финансы, кредит и инвестиции
9. Эконометрика и статистика
10. Сфера услуг и туризм

Редакционная коллегия:

Международные члены Совета редколлегии:

Овчинников Виктор Николаевич - д.э.н., профессор, академик (Южный федеральный университет, Россия)

Солодовников Сергей Юрьевич - д.э.н., профессор (Белорусский национальный технический университет)

Виктор Александрович Сидоров - д.э.н., профессор, (Кубанский государственный университет)

Шевченко Игорь Викторович - д.э.н., профессор (Кубанский государственный университет)

Кусаинов Халел Хаймуллович - д.э.н., профессор, академик (НААН Республика Казахстан)

Самандарзода Искандар Хаким - д.э.н., профессор (Таджикистанский аграрный университет им. Ш. Шотемура)

Гибатуллин Артур Артурович - к.э.н., доцент (Национальный исследовательский университет «Московский энергетический институт»)

Войнаш Сергей Александрович - научный сотрудник (Российского университета дружбы народов имени П.Лумумби)

Пуляева Валентина Николаевна - к.э.н., доцент (Финансовый университет при Правительстве РФ)

Морковкин Дмитрий Евгеньевич - к.э.н., доцент (Финансовый университет Правительство РФ)

Садриддинов Манучехр Исламиддинович - д.э.н., профессор (Национальная академия наук Республики Таджикистан)

Перская Виктория Вадимовна - д.э.н., профессор (Финансовый университет при Правительстве РФ)

Молчанов Игорь Николаевич - д.э.н., профессор (Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова)

Басова Мария Михайловна - д.э.н., профессор (Финансового университета Российской Федерации)

Чупин Александр Леонидович - к.э.н. (Российского университета дружбы народов имени П. Лумумби)

Незаймакин Валерий Николаевич - д.э.н., профессор (РГТУ)

Никонорова Алла Владимировна - к.э.н., доцент (Финансового университета Российской Федерации)

Дмитриева Ольга Александровна - к.э.н., доцент (Финансового университета Российской Федерации)

Швец Юрий Юрьевич - к.э.н., доцент (Институт проблем управления РАН)

Колосова Елена Валерьевна - к.э.н., доцент (Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова)

Члены Совета редколлегии:

Гулямов Саидхорр Саидхмедович - д.э.н., профессор, академик

Пардаев Мамаюнус Каршибоевич - д.э.н., профессор

Навруз-зода Бахтиёр Негматович - д.э.н., профессор

Хатамов Очилди Курбанович - д.э.н., профессор

Файзиева Ширин Шодмоновна - к.э.н., профессор

Жумаева Гулрух Журакуловна - к.э.н., профессор

Эгамбердиева Салима Раимовна - к.э.н., доцент

Еркаева Гулбахор Панжиевна - к.э.н., профессор

Якубова Шамина Шухратовна - д.э.н., (DSc), доцент

Амиркулов Шухрат Олимович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Самиева Гулноза Тохировна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алигулов Азамат Туйгунович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Аминов Фазлитдин Бахадирович - к.э.н., доцент

Хужакулова Нигора Рустамовна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Туробов Шерзод Алишерович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимова Муниса Юльчиевна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Эрашьева Насиба Рахматуллаевна - д.э.н., (DSc), доцент

Бобокулов Санжар Бахромкулович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джалилов Рахмонкул Хамидович - д.ф.э., (PhD), доцент

Номазов Бахром Бобомуродович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимханова Нигора Алимхановна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джанузакон Мирзабек Кулмаматович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Мухаммадиева Юлдуз Юсуповна - д.ф.э.н., (PhD)

Турсунова Азиза Хошимовна - д.ф.э.н., (PhD)

Холлиев Шерали Бахтиёрович - д.ф.э.н., (PhD)

Панджиев Самиджон Аликулич - PhD, доцент

MINTAQADA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ORQALI AHOLI DAROMADLARINI OSHIRISHDA IQTISODIY BAHOLASHNI TAKOMILLASHTIRISH

Quldasheva Maftuna Musurmon qizi

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ОЦЕНКИ РОСТА ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ ЗА СЧЕТ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В РЕГИОНЕ

Кулдашева Мафтун

IMPROVING THE ECONOMIC ASSESSMENT OF HOUSEHOLD INCOME GROWTH DRIVEN BY REGIONAL ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT

Kuldasheva Maftuna

Annotatsiya. Ushbu maqolada mintaqada tadbirkorlikni rivojlantirish orqali aholi daromadlarini oshirish jarayonini kompleks iqtisodiy baholashning nazariy va uslubiy jihatlarini tadqiq etilgan. Hududlarda tadbirkorlik faoliyatining rivojlanish darajasi hamda uning aholi daromadlariga ta'sirini aniqlashda qo'llanilayotgan amaldagi statistik ko'rsatkichlarning imkoniyatlari va cheklovlari tahlil qilingan. Tadqiqot natijasida iqtisodiy, ijtimoiy va institutsional omillarni o'zaro integratsiyalashgan holda aks ettiruvchi indikatorlar tizimi taklif etilgan. Shuningdek, ko'rsatkichlarni yagona baholash mezoniga keltirish uchun normalizatsiya usuli va integral indeksni hisoblash metodikasi ishlab chiqilgan. Taklif etilgan indikatorlar tizimi hududlar kesimida tadbirkorlikni rivojlantirish samaradorligini baholash, aholi daromadlarining o'sish omillarini aniqlash hamda iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishlarini belgilashda ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: mintaqaviy iqtisodiyot, tadbirkorlik, aholi daromadlari, iqtisodiy baholash, indikatorlar tizimi, integral indeks, normalizatsiya, samaradorlik, hududiy rivojlanish.

Аннотация. В данной статье исследованы теоретические и методологические аспекты комплексной экономической оценки повышения доходов населения посредством развития предпринимательства в регионе. Проанализированы возможности и ограничения существующих статистических показателей, применяемых для оценки уровня развития предпринимательской деятельности и её влияния на доходы населения в регионах. По результатам исследования предложена система индикаторов, интегрирующая экономические, социальные и институциональные факторы. Кроме того, разработаны метод нормализации показателей и методика расчёта интегрального индекса, обеспечивающие единый подход к экономической оценке. Предлагаемая система индикаторов имеет научно-практическое значение для оценки эффективности развития предпринимательства в регионах, выявления факторов роста доходов населения и определения приоритетных направлений региональной экономической политики.

Ключевые слова: региональная экономика, предпринимательство, доходы населения, экономическая оценка, система индикаторов, интегральный индекс, нормализация, эффективность, региональное развитие.

Abstract. This article examines the theoretical and methodological aspects of comprehensive economic assessment of increasing population income through the development of entrepreneurship in the region. It analyzes the capabilities and limitations of the existing statistical indicators used to assess the level of entrepreneurial development and its impact on population income at the regional level. Based on the research findings, a system of indicators integrating economic, social, and institutional factors is proposed. In addition, a normalization method and an integrated index calculation methodology have been developed to ensure a unified assessment framework. The proposed indicator system has significant scientific and practical value for evaluating the effectiveness of regional entrepreneurship development, identifying the factors influencing population income growth, and determining the priority directions of regional economic policy.

Keywords: regional economy, entrepreneurship, population income, economic assessment, indicator system, integrated index, normalization, efficiency, regional development.

KIRISH

Mintaqalarda barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash, yangi ish o'rinlarini yaratish hamda aholi turmush darajasini oshirish bugungi kunda davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu maqsadlarga erishishda tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishi muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, hududlarning tabiiy, iqtisodiy va demografik salohiyatidan samarali foydalanish orqali tadbirkorlik subyektlari sonini ko'paytirish, ularning iqtisodiy faolligini rag'batlantirish va ishlab chiqarish hajmlarini kengaytirish aholi daromadlarining barqaror o'sishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, biznes yuritish sharoitlarini yaxshilash hamda hududlarning investitsion jozibadorligini oshirish bo'yicha qator institutsional islohotlar amalga oshirilmoqda. Biroq mazkur islohotlarning hududlar iqtisodiyotiga va aholi daromadlariga ta'sirini kompleks baholash metodologiyasi yetarli darajada shakllanmagan. Amaliyotda asosan tadbirkorlik subyektlari soni, ishlab chiqarish hajmi yoki bandlik ko'rsatkichlari alohida baholanadi. Ushbu ko'rsatkichlarning har biri muhim bo'lsa-da, ular tadbirkorlik rivojlanishining aholi daromadlariga ko'rsatayotgan umumiy iqtisodiy ta'sirini to'liq ifodalay olmaydi.

Mintaqaviy rivojlanishning zamonaviy tendensiyalari tadbirkorlikni baholashda faqat iqtisodiy natijalar emas, balki bandlik, mehnat unumdorligi, investitsion faollik, innovatsion rivojlanish, soliq tushumlari, ishlab chiqarish samaradorligi va aholi real daromadlari kabi o'zaro bog'liq ko'rsatkichlarni yagona tizim asosida tahlil qilishni talab etmoqda. Shu nuqtai nazardan, indikatorlar tizimiga asoslangan kompleks iqtisodiy baholash usullarini ishlab chiqish ilmiy va amaliy jihatdan dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari mintaqaviy iqtisodiyotni boshqarish organlari, mahalliy hokimiyatlar hamda tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash dasturlarini ishlab chiqishda iqtisodiy qarorlar qabul qilish samaradorligini oshirishga xizmat qilishi bilan ahamiyatlidir.

ADABIYOTLAR SHARHI

Mintaqada tadbirkorlikni rivojlantirish orqali aholi daromadlarini oshirish masalalari jahon va milliy iqtisodiyot fanida ko'plab olimlar tomonidan turli nazariy va amaliy yondashuvlar asosida tadqiq etilgan. Tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, tadbirkorlikning iqtisodiy o'sish, bandlik va aholi farovonligiga ta'siri bo'yicha ilmiy qarashlar mavjud bo'lsa-da, mintaqaviy darajada ushbu jarayonlarni kompleks indikatorlar tizimi asosida baholash masalalari hali ham yetarli darajada ishlab chiqilmagan.

Tadbirkorlik nazariyasining shakllanishida J.Schumpeter innovatsiyalarni iqtisodiy taraqqiyotning asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida baholab, tadbirkorni iqtisodiy tizimdagi transformatsion o'zgarishlarning bosh subyekti deb hisoblaydi. Uning fikricha, tadbirkorlikning rivojlanishi yangi ishlab chiqarish usullari, texnologiyalar va bozorlarning shakllanishi orqali iqtisodiy o'sishga xizmat qiladi.

Mazkur yondashuv mintaqalarda daromadlar o'sishining asosiy omillaridan biri sifatida tadbirkorlikni baholash uchun nazariy asos yaratadi.

M.Porter esa hududlarning raqobatbardoshligi bevosita tadbirkorlik muhiti, infratuzilma, innovatsion salohiyat va institutsional omillarga bog'liqligini asoslaydi. Uning klasterlar nazariyasiga ko'ra, tadbirkorlik subyektlari o'rtasidagi hamkorlik va raqobat muhitining rivojlanganligi ishlab chiqarish samaradorligini oshirib, aholi daromadlarining ko'payishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Z.Acs va D.Audretsch ilmiy ishlarida tadbirkorlik iqtisodiy o'sishning muhim institutsional omili sifatida talqin qilinib, ayniqsa kichik va o'rta biznesning rivojlanishi yangi ish o'rinlari yaratish, innovatsiyalarni joriy etish hamda hududlar iqtisodiy faolligini oshirishdagi roli asoslab berilgan. Mualliflar tadbirkorlikni baholashda faqat korxonalar soni yoki ishlab chiqarish hajmini emas, balki innovatsion faollik, mehnat unumdorligi va bandlik ko'rsatkichlarini ham kompleks hisobga olish zarurligini ta'kidlaydilar.

Xalqaro tashkilotlar, xususan Jahon banki, OECD, Xalqaro mehnat tashkiloti (ILO) va BMT Taraqqiyot dasturi (UNDP) hisobotlarida ham tadbirkorlikning aholi daromadlariga ta'siri ko'p omilli tizim sifatida baholanadi. Mazkur tashkilotlar hududiy rivojlanishni tahlil qilishda biznes muhiti, bandlik, mehnat unumdorligi, investitsiyalar, raqamlashtirish, moliyaviy xizmatlardan foydalanish va inson kapitali ko'rsatkichlarini integratsiyalashgan holda baholashni tavsiya etadi. Bu yondashuv tadbirkorlikni rivojlantirish natijalarini alohida statistik ko'rsatkichlar orqali emas, balki kompleks indikatorlar tizimi asosida aniqlashning afzalligini ko'rsatadi.

O'zbekistonlik olimlar Sh.Sh.Fayziyeva, B.Yu.Xodiyev, R.X.Ergashev, M.S.Qosimova, S.K.Salayev va boshqa tadqiqotchilar mintaqaviy iqtisodiyot, tadbirkorlikni rivojlantirish hamda aholi daromadlarini oshirish masalalarini keng o'rganganlar. Ularning ilmiy ishlarida tadbirkorlikni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, hududiy iqtisodiy salohiyatdan samarali foydalanish, bandlikni oshirish va oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishning nazariy hamda amaliy jihatlarini yoritilgan. Shu bilan birga, tadbirkorlik rivojlanishining natijadorligini yagona integral baholash modeli orqali aniqlash masalasi yetarli darajada ishlab chiqilmagan. Mavjud ilmiy tadqiqotlarning qiyosiy tahlili shuni ko'rsatadiki, aksariyat ishlarda tadbirkorlik rivojlanishi alohida iqtisodiy yoki ijtimoiy ko'rsatkichlar asosida baholangan. Biroq hududlarda tadbirkorlikning aholi daromadlariga ko'rsatayotgan ta'sirini iqtisodiy, ijtimoiy va institutsional indikatorlarni o'zaro integratsiyalashgan holda aks ettiruvchi yagona baholash tizimi bo'yicha ilmiy-uslubiy yondashuvlar yetarli emas. Aynan ushbu ilmiy bo'shliq mazkur tadqiqotning metodologik asosini tashkil etadi. Shundan kelib chiqib, ushbu maqolada mintaqada tadbirkorlikni rivojlantirish orqali aholi daromadlarini oshirishni baholash uchun indikatorlarni tanlash mezonlari ishlab chiqiladi, ularning o'zaro bog'liqligi tizimlashtiriladi hamda kompleks integral baholash metodikasi taklif etiladi.

Mazkur yondashuv tadbirkorlik rivojlanishining hududiy samaradorligini aniqroq baholash va boshqaruv qarorlarini qabul qilishning ilmiy asoslanganligini oshirishga xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mintaqada tadbirkorlikni rivojlantirish orqali aholi daromadlarini oshirishni iqtisodiy baholashning ilmiy-uslubiy asoslarini takomillashtirishga qaratilgan kompleks yondashuv qo'llanildi. Bu jarayonda erishilgan natijalar xalqaro tajriba bilan qiyoslanadi, shuningdek, kelgusida tadbirkorlikni rivojlantirish orqali aholi daromadlarini oshirish imkoniyatlarini kengaytirish yo'llari belgilab olindi. Shuningdek, dialektik va tizimli yondashuv, ilmiy abstraksiyalash, qiyosiy tahlil, iqtisodiy-statistik tahlil, mantiqiy umumlashtirish hamda ekspert baholash usullaridan foydalanildi. Mazkur usullar hududiy iqtisodiy rivojlanish va tadbirkorlik faoliyatining aholi daromadlariga ta'sirini ko'p omilli tizim sifatida o'rganish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mintaqada tadbirkorlikni rivojlantirish orqali aholi daromadlarini oshirish jarayonini baholash shuni ko'rsatadiki, amaliyotda ko'pincha alohida statistik ko'rsatkichlarga tayaniladi. Xususan, faol tadbirkorlik subyektlari soni, yangi tashkil etilgan korxonalar, bandlik darajasi yoki aholi jon boshiga to'g'ri keladigan daromad ko'rsatkichlari alohida baholanadi. Bunday yondashuv ayrim yo'nalishlar bo'yicha holatni aks ettirsada,

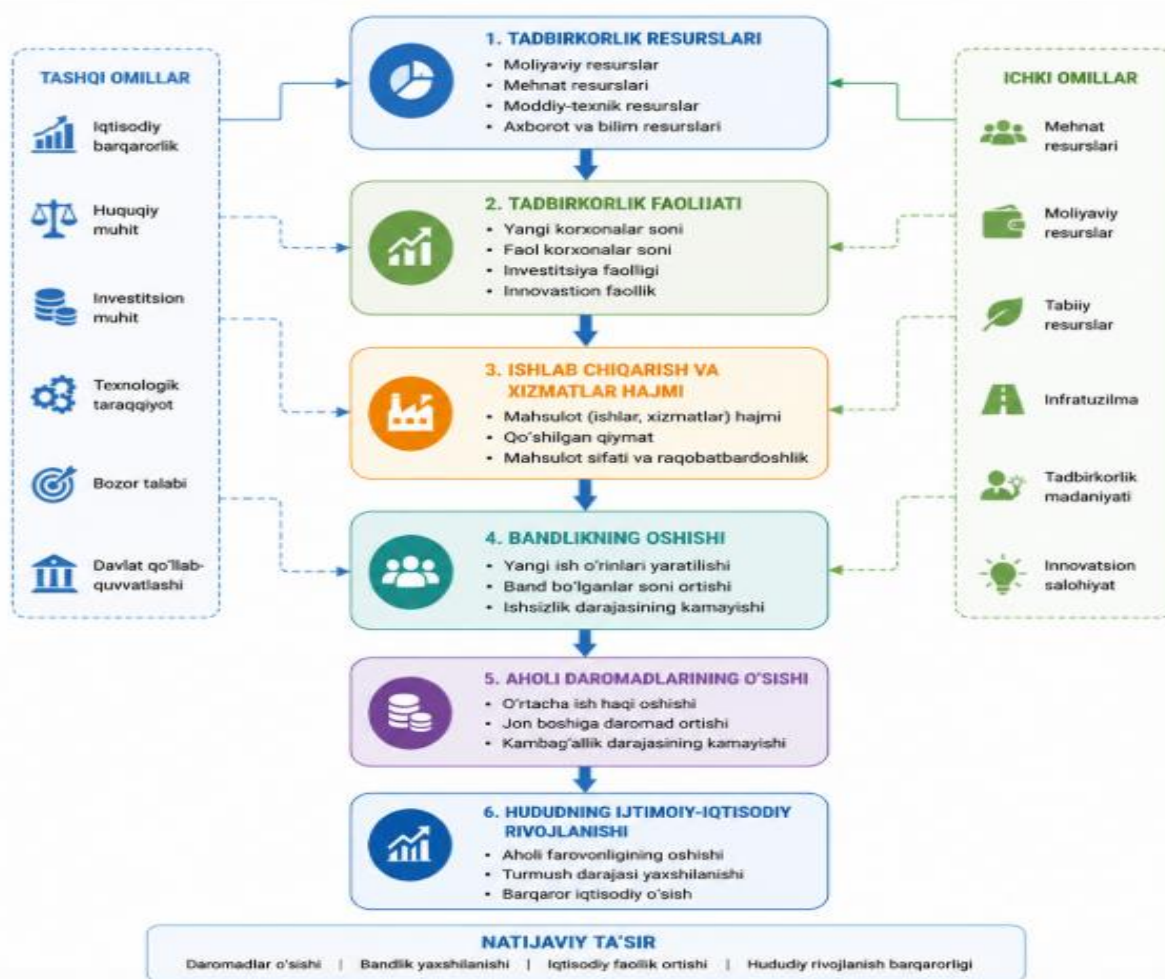
tadbirkorlik rivojlanishining aholi daromadlariga kompleks ta'sirini to'liq ifodalay olmaydi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, hududlarda tadbirkorlikning rivojlanish sur'atlari bilan aholi daromadlarining o'sishi o'rtasida bevosita bog'liqlik mavjud. Biroq ushbu bog'liqlik barcha hududlarda bir xil namoyon bo'lmaydi. Ayrim tumanlarda tadbirkorlik subyektlari sonining ortishi daromadlarning sezilarli o'sishiga olib kelgan bo'lsa, ayrim hududlarda esa bu ta'sir nisbatan past bo'lgan. Bu holat tadbirkorlikni baholashda nafaqat miqdoriy, balki sifat ko'rsatkichlarini ham hisobga olish zarurligini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, mintaqaviy darajada iqtisodiy baholash quyidagi beshta ustuvor yo'nalish asosida amalga oshirilishi maqsadga muvofiq deb hisoblanadi:

- tadbirkorlik faolligining rivojlanish darajasi;
- investitsiya va ishlab chiqarish salohiyati;
- bandlik va mehnat bozori holati;
- aholi daromadlarining o'sish dinamikasi;
- tadbirkorlikning hududiy iqtisodiyotga

qo'shayotgan yakuniy hissasi.

Mazkur yo'nalishlarning o'zaro uyg'un holda baholanishi hudud iqtisodiyotining real holatini aniqlash imkonini beradi. Shu bois iqtisodiy baholashda ko'p omilli yondashuvdan foydalanish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

1-rasm. Mintaqada tadbirkorlikni rivojlantirish orqali aholi daromadlarini iqtisodiy baholashning konseptual modeli

Taklif etilgan konseptual modelga ko'ra, tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishi birinchi navbatda ishlab chiqarish va xizmatlar hajmini kengaytiradi. Natijada yangi ish o'rinlari yaratiladi, mehnat bozori faollashadi va aholi daromadlarining o'sishi uchun iqtisodiy asos shakllanadi. Ushbu jarayon yakuniy bosqichda hududning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bundan tashqari, tadqiqot davomida aniqlanishicha, iqtisodiy baholashda faqat yakuniy natijalarni emas, balki ularni shakllantiruvchi omillarni ham baholash zarur. Ayniqsa, investitsion muhit, moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyati, infratuzilma rivojlanganligi, raqamli

xizmatlardan foydalanish darajasi hamda institutsional qo'llab-quvvatlash mexanizmlari tadbirkorlik samaradorligini belgilovchi asosiy omillar hisoblanadi. Shu sababli iqtisodiy baholashning zamonaviy metodologiyasi tadbirkorlikni rivojlantirish natijalarini faqat statistik ko'rsatkichlar yig'indisi sifatida emas, balki o'zaro bog'liq iqtisodiy jarayonlar tizimi sifatida ko'rib chiqishni talab etadi. Mazkur yondashuv boshqaruv qarorlarini qabul qilishda ustuvor yo'nalishlarni aniqlash, resurslarni samarali taqsimlash va hududlar o'rtasidagi rivojlanish tafovutlarini qisqartirish imkonini beradi.

1-jadval.

Mintaqada tadbirkorlikni rivojlantirish orqali aholi daromadlarini iqtisodiy baholash mezonlarining ustuvorlik tavsifi

Baholash yo'nalishi	Baholash mezon	Aholi daromadlariga ta'siri	Boshqaruv qarorlaridagi ahamiyati
Tadbirkorlik faolligi	Yangi tashkil etilgan tadbirkorlik subyektlari dinamikasi	Yangi daromad manbalari shakllanadi	Hududning iqtisodiy faolligini baholash
Investitsion muhit	Xususiy investitsiyalar va kreditlardan foydalanish darajasi	Ishlab chiqarish hajmi va mehnat unumdorligi oshadi	Investitsiya siyosatini takomillashtirish
Bandlik	Tadbirkorlik orqali yaratilgan ish o'rinlari	Aholining barqaror daromad manbalari kengayadi	Bandlik dasturlarini rejalashtirish
Ishlab chiqarish samaradorligi	Mahsulot va xizmatlar hajmining o'sishi	Korxonalar daromadi va ish haqi fondi ortadi	Raqobatbardoshlikni oshirish
Moliyaviy natijalar	Soliq tushumlari va foydalilik darajasi	Hudud iqtisodiy salohiyati mustahkamlanadi	Fiskal siyosatni takomillashtirish
Ijtimoiy natijalar	Real daromadlar va turmush darajasidagi o'zgarishlar	Aholi farovonligi oshadi	Hududiy ijtimoiy rivojlanishni baholash

Jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, tadbirkorlikni rivojlantirish orqali aholi daromadlarini iqtisodiy baholash bir yoki ikkita statistik ko'rsatkich bilan cheklanmasligi lozim. Baholash tizimi tadbirkorlik faolligi, investitsiya jarayonlari, bandlik, ishlab chiqarish samaradorligi, moliyaviy natijalar hamda ijtimoiy ko'rsatkichlarning o'zaro bog'liqligini hisobga olgan holda amalga oshirilishi zarur.

Taklif etilgan mezonlar tizimi hududiy iqtisodiyotning rivojlanish darajasini kompleks baholash imkonini beradi. Xususan, tadbirkorlik subyektlari sonining ortishi yangi ish o'rinlari yaratilishi, ishlab chiqarish hajmining kengayishi va aholi real daromadlarining o'sishi bilan birgalikda tahlil qilingandagina iqtisodiy rivojlanishning haqiqiy natijalarini aks ettiradi.

Shuningdek, ushbu yondashuv hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni aniqlash, resurslardan foydalanish samaradorligini baholash hamda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash choralarning natijadorligini tahlil qilish uchun ham metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. Mintaqada tadbirkorlikni rivojlantirish orqali aholi daromadlarini baholashda alohida statistik ko'rsatkichlardan foydalanish hududiy rivojlanishning haqiqiy holatini to'liq aks ettirmaydi. Shu bois

baholashda iqtisodiy va ijtimoiy omillarni kompleks yondashuv asosida tahlil qilish maqsadga muvofiq.

2. Tadbirkorlikning aholi daromadlariga ta'siri investitsiya faolligi, bandlik, ishlab chiqarish samaradorligi va tadbirkorlik muhitining rivojlanish darajasi bilan uzviy bog'liq bo'lib, ularni o'zaro bog'liq holda baholash iqtisodiy tahlilning ishonchligini oshiradi.

3. Taklif etilgan metodologik yondashuv hududlarda tadbirkorlikni rivojlantirish samaradorligini baholash, mavjud muammolarni aniqlash hamda iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishlarini belgilash uchun ilmiy-amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

4. Baholash natijalaridan hududiy rivojlanish dasturlarini ishlab chiqish, tadbirkorlikni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish hamda aholi daromadlarini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlarning samaradorligini oshirishda foydalanish mumkin.

5. Kelgusidagi tadqiqotlarda iqtisodiy baholash tizimini raqamli monitoring vositalari va ekonometrik prognozlash usullari bilan boyitish mintaqaviy rivojlanishning uzoq muddatli istiqbollarini aniqlash imkonini kengaytiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni. 2022-2026-

yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son Farmoni. "O'zbekiston - 2030" strategiyasi to'g'risida.

3. Schumpeter J.A. *The Theory of Economic Development*. - Cambridge, MA: Harvard University Press, 1934. - 255 p.

4. Porter M.E. Clusters and the New Economics of Competition // *Harvard Business Review*. - 1998. - Vol. 76, No. 6. - P. 77-90.

5. Acs Z.J., Audretsch D.B. *Entrepreneurship, Innovation and Technological Change*. - Boston: Now Publishers Inc., 2005. - 95 p.

6. OECD. *Entrepreneurship at a Glance 2023*. - Paris: OECD Publishing, 2023.

7. World Bank. *World Development Report 2024: The Middle Income Trap*. - Washington, DC: World Bank, 2024.

8. United Nations Development Programme (UNDP). *Human Development Report 2023/2024*. - New York: UNDP, 2024.

9. Xodiyev B.Yu. Mintaqaviy iqtisodiyot. - Toshkent: IQTISOD-MOLIYA, 2019. - 320 b.

10. Fayziyeva Sh.Sh. Mintaqalarda tadbirkorlikni rivojlantirish va aholi daromadlarini oshirishning nazariy-uslubiy asoslari // *Biznes-ekspert* ilmiy jurnali. - 2023. - № 4. - B. 45-53.

11. Ergashev R.X. Tadbirkorlik iqtisodiyoti. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. - 284 b.

12. Qosimova M.S. Kichik biznes va tadbirkorlik asoslari. - Toshkent: Iqtisodiyot, 2020. - 296 b.

13. Salayev S.K. Mintaqaviy iqtisodiy rivojlanishning zamonaviy yo'nalishlari // *Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar* ilmiy elektron jurnali. - 2022. - № 5. - B. 112-121.

14. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy holati (2020-2025-yillar statistik to'plamlari).

15. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. Rasmiy statistik va tahliliy materiallar. - Toshkent, 2025.

16. O'zbekiston Respublikasi Kambag'allikni qisqartirish va bandlik vazirligi. Bandlik va aholi daromadlari bo'yicha yillik hisobotlar. - Toshkent, 2025.

17. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Pul-kredit siyosati sharhi va statistik byulletenlar. - Toshkent, 2025.

18. Qashqadaryo viloyati statistika boshqarmasi. Qashqadaryo viloyatining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichlari. - Qarshi, 2025.

Muallif(lar) haqida / Сведения об авторе / Author details

Quldasheva Maftuna Musurmon qizi QDTU "Innovatsion iqtisodiyot" kafedrasida assistenti / Кулдашева Мафтуна Мусурмон кизи — ассистент кафедры «Инновационная экономика» Каршинского государственного технического университета / Kuldashева Maftuna — Assistant at the Department of Innovative Economics, Karshi State Technical University.

E-mail: quldasheva.maftuna@mail.ru

INNOVATION
IQTISODIYOT
ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ISSN: 3030-315X

t.me/kstu_uz

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225

www.kstu.uz
www.ojs.kstu.uz